

Køn, uddannelse, pædagogik

Hovedtendenser i forskning og uddannelsespolitisk debat

Borgnakke, Karen

Published in:
Kvindeforskning

Publication date:
1991

Document version
Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):
Borgnakke, K. (1991). Køn, uddannelse, pædagogik: Hovedtendenser i forskning og uddannelsespolitisk debat. *Kvindeforskning*, 5(4), 48-57.

Karen Borgnakke:

Køn, Uddannelse og Pædagogik - Hovedtendenser i forskning og uddannelsespolitisk debat

De stille piger

De skrappe drenge

De uddannelsesfremmede

Den nye børnekarakter

De nye unge voksne kvinder og mænd.....

De uddannelsesmættede og de institutionserfarne

Typologierne har været mange. Og de har været fængende. Ikke altid lige præcise eller præciserbare, men netop fængende. De skabte interesse for hvad der gik for sig i skole- og uddannelsesverdenen også som kønnes verden.

Typologierne er et blikfang og artiklen handler ikke om dem, men om grundlaget for dem, og dermed om det grundlæggende tema: forholdet mellem køn, uddannelse og pædagogik.

I artiklen giver jeg en punktvis oversigt over hvordan temaet er blevet udforsket og debatteret gennem de seneste ti-år (1).

Jeg bestræber mig på at fremdrage hovedtendenser.

Dels i forhold til de forskningsmæssige angrebsvinkler og erkendelsesinteresser.

Dels i forhold til: de teoretiske og politiske brændpunkter i debatten som den blev ført i 70'erne og 80'erne

Og endeligt i forhold til hvad der i dag i 90'erne synes at være et påkrævet og perspektivrigt felt for en kønsbevidst uddannelsesforskning.

Når jeg fremdrager "hovedtendenser", "udviklingstræk" og "brændpunkter" refererer jeg primært til den danske uddannelsesforskning og de angrebsvinkler på forskningsfeltet vi har kunnet iagttage herhjemme. Men det er da på sin plads at nævne at med hensyn til de grundlæggende diskussioner er der samtidig en genkendelighed, tydeligvis i forhold til den lidt større nordiske, men også til den europæiske sammenhæng.

Den første forskningsmæssige angrebsvinkel det falder for at omtale er den uddannelsessociologiske. Den fik nemlig ikke alene stor betydning for 70'ernes og 80'ernes empiriske udforskning af køn, uddannelse og pædagogik, såvel som den aktualiseres her i 90'erne. Den var også "den første"; den der i flere henseender gav grundlaget .

De store uddannelsessociologiske undersøgelser ligger i begyndelsen af 70'erne og de var de første resultatsamlinger, der gav anledning til dokumentative påpegninger af en særlig kønsproblematik i uddannelsesspørgsmål. Samtidig var den uddannelsessociologiske angrebsvinkel også "den første" i en videre forskningsstrategisk betydning. De kritiske og empiriske forskningsmæssige nedslag der kom siden hen, som jeg fastholder som henholdsvis den kønsbevidste klasserumsforskning, den fagdidaktiske og det jeg kalder den kultursociologiske og livshistoriske, står tydeligvis i gæld til den uddannelsessociologiske angrebsvinkel og dens undersøgelsesresultater.

1. Den uddannelsessociologiske angrebsvinkel: Selektion og det uddannelsesmæssige efterslæb

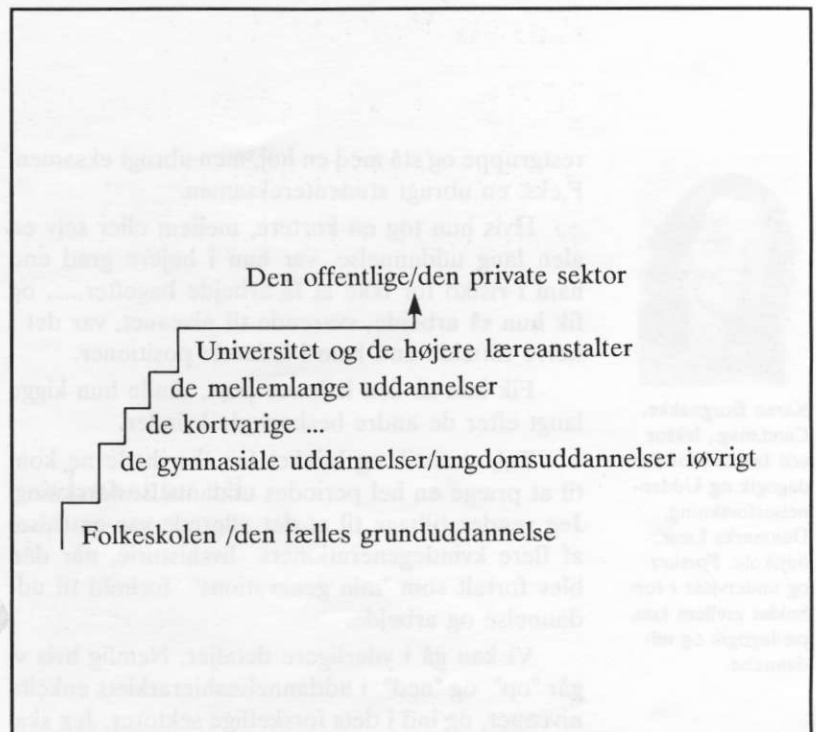
Den uddannelsessociologiske angrebsvinkel betragtede, som bekendt, forholdet mellem "Uddannelse", "Samfund" og "Sociale grupperinger af brugere" som sit empiriske forskningsfelt.

Brændpunktet, dér hvor såvel de teoretiske som politiske debatter mødtes, drejede sig om de sociale uligheder og de uddannelsesmæssige ressourcer der var skævt fordelt.

I brændpunktet var der et fælles teoretisk og uddannelsespolitisk spørgsmål at stille til systemet:

Uddannelsessystemet selekterer, men hvordan og med hvilken konsekvens?

Jeg kan symbolisere feltet og dets brændpunkter ganske enkelt, nemlig som en stilisering af det uddannelsesmæssige hierarki: "Trappetigen".

70'ernes undersøgelser viste et meget tydeligt, næsten entydigt, billede af ulighederne og de skævt fordelte ressourcer - i forhold til alder/generation, køn og social baggrund.

Jeg behøver næppe gengive resultater - det er afgjort kendt stof det her.

Jeg kan nøjes med at samle dem alle i en spidsformulering, nemlig: "Hende" der var "over 35" var i alle henseender havnet i en restgruppe, eller på et sidespor eller måtte se sig placeret under niveau - målt med den beslægtede "Ham".

I de mange mange tilfælde havde "Hun" ingen uddannelse efter folkeskolens 7.klasse.

Og hvis hun havde, var hun - målt med ham - fortsat i større fare for at ende i en form for

Karen Borgnakke.
Cand.mag., lektor
ved Institut for Pæ-
dagogik og Uddan-
nelsesforskning,
Danmarks Lærer-
højskole. Forsker
og underviser i for-
holdet mellem køn,
pædagogik og ud-
dannelse.

restgruppe og stå med en høj, men ubrugt eksamen. F.eks. en ubrugt studentereksamen.

Hvis hun tog en kortere, mellem eller selv en alen lang uddannelse, var hun i højere grad end ham i risiko for ikke at få arbejde bagefter..... og fik hun så arbejde, svarende til niveauet, var det i færre tilfælde end ham i ledende positioner.

Fik hun så den ledende post, skulle hun kigge langt efter de andre beslægtede kvinder.

Tal, statistik og blikket for skævhederne kom til at præge en hel periodes uddannelsesforskning. Jeg vender tilbage til at det allerede var omridset af flere kvindegenerationers livshistorie, når dén blev fortalt som "min generations" forhold til uddannelse og arbejde.

Vi kan gå i yderligere detaljer. Nemlig hvis vi går "op" og "ned" i uddannelseshierarkiets enkelte niveauer, og ind i dets forskellige sektorer. Jeg skal ikke gå i sådanne detaljer her, blot påtegne symbolet og den stiliserede trappestige, et par "M" og "K" markeringer. Således:

Jo højere op i hierarkiet jo tydeligere "Mandlig" dominans. Jo længere "ned" i hierarkiet jo tydeligere "Kvindelig" dominans.

Jo mere rettet "hen" mod det private arbejdsmarked sektoren var jo mere "M" dominans, og jo mere rettet mod det offentlige, mod uddannelses-, omsorgs- og sundhedssektoren jo mere "K" dominans.

Og igen i forhold til sektorernes hierarki: Jo højere op i hierarkiet jo tydeligere "M" dominans. Jo længere "ned" i hierarkiet jo tydeligere "K" dominans.

Dette gjaldt i henseende til ledende poster, lærerfunktioner og på bruger- og deltagerside.

Uddannelsessociologiens empiriske resultater fortalte på sin vis en trist historie.

Til gengæld handlede de politiske tiltag om at rette op på ulighederne og de skævt fordelte ressourcer.

Det uddannelsesmæssige efterslæb skulle indhentes og der skulle etableres flere tilbud til de "uddannelsesfremmede".

De fleste ligestillingsstrategier i uddannelsesspørgsmål udspringer af dette, den triste statistik og den mere optimistiske politik. Men de ligger også underdrejet her: for hvis tal og statistik var korrekt, så stod vi overfor næsten "naturgivne" faktorer.

Generelt set kan piger og kvinder, set i forhold til de beslægtede drenge og mænd, ikke indhente det uddannelsesmæssige efterslæb. Det er strukturelt set umuligt.

Hvad der derimod var muligt var kompensatoriske uddannelses- og undervisningsforanstaltninger, for piger og kvinder især.

Men nu går ej heller uddannelsesverdenens spørgsmål restløst op i tal og statistik, såvel som uddannelsessociologien selv også handler om mange andre forhold end de der kunne tematiseres via de store undersøgelser af fordelingen.

Som jeg gerne vil perspektivere det, så rejser den uddannelsessociologiske angrebsvinkel her i 90'erne et meget bredere og mere kulturelt betonet ressourcespørgsmål. Det vedrører forholdet mellem de forskellige sektorer uddannelseskulturelle traditioner og systemiske bindinger til henholdsvis det offentlige og private arbejdsmarked. Men det vedrører også forholdet mellem det enkelte uddannelsessteds og deltagerens køns- og socialt bestemte kulturelle ressourcer og traditioner.

Fra makro- til mikroundersøgelser

Den næste forskningsmæssige angrebsvinkel jeg skal hæfte mig ved er den kritiske og efterhånden også kønsbevidste klasserumsforskning. Den hænger sammen med den uddannelsessociologiske i forhold til fremdragelse af selektion, uligheder og de skæve fordelinger. Men den divergerer dels i forhold til udgangspunkt, dels i forhold til perspektiv.

Uddannelsessociologiens determinerende faktorer: alder/generation, socialbaggrund og køn afgjorde hvilke samfundsgrupper, der fik færrest andele af uddannelsessystemets tilbud.

Selektions- og fordelingsspørgsmålet blev nu af den kritiske klasserumsforskning omsat til et spørgsmål om hvilken andel f.eks folkeskolen og gymnasiet selv havde i selektionen og de skæve fordelinger.

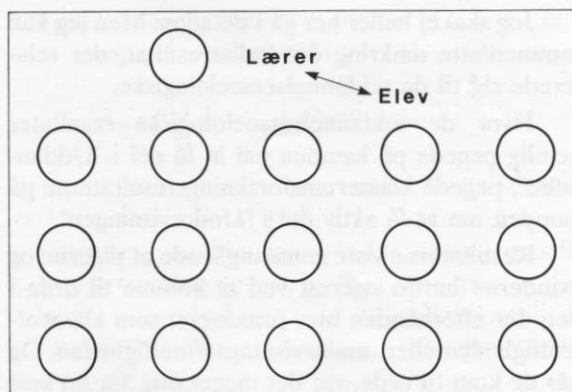
Klasserumsforskningen anlagde et mikro-perspektiv på sine empiriske spørgsmål til praksisfeltet.

Den så på skolens indre arbejde ved at bestræbe sig på studiet af, hvad der faktisk foregår i selve undervisningen.

2. Den kritiske klasserumsforsknings angrebsvinkel - den indre selektion og fordeling af taletid

Klasserumsforskningen bevægede sig altså ind i selve undervisningen for på feltforskningsmånér at udforske, hvad der gik for sig mellem lærere og elever.

Symbolet for forskningsfeltet kan, som ovenfor, stiliseres enkelt, nemlig således:

Klasserumsforskningen har traditionelt interesseret sig for lærer-elev-interaktion. Og hvor elev, inspireret af samfunds- og socialforskningen i 70'erne, blev forstået i relation til social baggrund, fik elev i 80'ernes klasserumsforskning køn.

Til en begyndelse med fokus på pigerne især.

Den kønsbevidste klasserumsforskning drog meget tydeligt resultater fra uddannelsessociologien med sig ind i studiet af undervisningen.

Den var ganske kontant optaget af et fordelingsspørgsmål, nemlig i henseende til taletid, opmærksomhed og mulighederne for at komme til orde og fylde i klasserummet.

De forskningsmæssige nedslag blev foretaget i folkeskolen, i gymnasiet, på universitetsniveau og inden for voksenundervisningen.

Og netop i henseende til fordelingsspørgsmålet viste de forskellige forskningsmæssige nedslag et "ens" billede.

Klasserumsforskningens resultater blev, om ikke i samme omfang som uddannelsessociologiens så dog alligevel til kendt stof.

Jeg skal ej heller her gå i detaljen. Men jeg kan sammenfatte omkring det fællesresultat, der relaterede sig til de uddannelsessociologiske.

Hvor de uddannelsessociologiske resultater nemlig pegede på kampen om at få del i "Uddannelse", pegede klasserumsforskningsresultaterne på kampen om at få aktiv del i "Undervisningen".

Resultaterne viste gennemgående at pigerne og kvinderne havde sværest ved at komme til orde i det, der efterhånden blev præciseret som klasseoffentligheden eller undervisningsoffentligheden. Og når de kom til orde, var det meget ofte for en kort bemærkning. Et svar på et stillet spørgsmål, en replik eller et "det mener jeg også".

Lærerne havde primært drengene/mændene i opmærksomhedsfeltet - enten det nu var for at irettesætte dem, eller understøtte og bekræfte deres bidrag.

Klasserumsforskningens resultater bekræftede i mangt og meget uddannelsessociologiens triste facts. Og den støttede strategisk de mere optimistiske politiske forsøg på at udjævne ulighederne.

Men derudover var den forskningsmæssige måde at deltage og give sine bidrag på også praktisk handlerettet.

Forskningen blev koblet med tilrettelæggelser af forsøgs- og udviklingsarbejde og blev koblet til udviklingen af pædagogiske strategier, der satte pigerne i opmærksomhedsfeltet og tog udgangspunkt i pigernes erfaringer og interesser.

Perspektivforskydninger

Den kritiske klasserumsforskning tog, som beskrevet, resultaterne fra uddannelsessociologien med sig ind i studiet af "det indre arbejde", og tog derindefra så praktisk del i den uddannelsespolitiske og pædagogiske debat om selektionsmønstre og ligestillingsstrategier.

Men undervejs måtte klasserumsforskningen stille sig et ekstra, og helt grundlæggende spørgsmål, og med dette så at sige starte, hvor uddannelsessociologien slap.

Der blev nemlig lagt et socialisationsspørgsmål til, der drejer sig om dette grundlæggende:

Skolen socialiserer, men hvordan og til hvad?

Med dette spørgsmål blev klasserumsforskningens optagethed at lærer-elev interaktion og fordelingen af det talte ord sat i relief. Det antydede jo en langt større bredde i forskningsfeltet og lagde et fundament for erkendelsesinteressen.

For den kønsbevidste forskning drejede det sig, på næsten Beauvoirs vis, om spørgsmålet: "kvinde" og "mand" er ikke noget man er, men noget man bliver og spørgsmålet er så, hvordan og på hvilke vilkår. Altså et grundlæggende socialt, psykologisk og opdragelsesmæssigt spørgsmål.

I forhold til udforskningen af skole- og uddannelsesverdenens andele i den kønsspecifikke opdragelse handler det om at tematisere skolesocialisation som en sekundær, men meget vigtig socialisationsproces. Den går for sig over et langt liv fra børnehaven til videregående uddannelse. Det betyder endvidere, at man således for sig må se såvel den såkaldte primære som sekundære socialisationsproces for sig i kønsbestemte variationer.

Samtidig peger jeg gerne, som nævnt under den uddannelsessociologiske angrebsvinkel, også her på en kulturel dimension. Det handler om, hvilke praktiske betydnings- og fortolkningsmønstre der ligger i skolen eller uddannelsesstedet som "Lære- og værested". Det handler om betydningen af "at gå i skole" - og om konsekvenserne af at moderne børn har så store dele af sit børne- og ungdomsliv omkredset af netop dette.

Men det handler samtidig om pigeliv og drengelev, således som det går for sig i tilknytning til familielivet, fritidslivet og arbejdslivet.

I de spørgsmål knyttede den kritiske klasserumsforskning sig til børne- og ungdomskultur-forskningen og lod sig inspirere af kultursociologiske undersøgelser og teoritilgange. Ligeledes lod den sig inspirere af socialisationsforskningen og teorier om de nye socialisationsbetingelser.

Synsvinkelskift: fra undervisningens afholdelse til dens faglige indhold

Den tredje forskningsmæssige angrebsvinkel jeg herefter skal omtale vil jeg kalde den kønsbevidste faglige og fagdidaktiske angrebsvinkel.

Vi bliver for så vidt inde i skolen og i klasseværelset, men betragter det fra fag- og kundskabsformidlingens synsvinkler.

Også her var der tale om at uddannelsessociologien fra 70'erne inspirerede.

Nemlig i forhold til spørgsmålet om henholdsvis pigernes og drengenes faglige præferencer.

Den kønsmæssige arbejdsdeling og fordelingen af de faglige og de arbejdsmarkedsmæssige res-

sourcer kunne betragtes i forhold til valg af henholdsvis mande- og kvindetypiske fag og erhverv.

I forhold til klasserumsforskningens blik for det indre arbejde bliver det et spørgsmål om at få blik for det faglige indhold - i det indre arbejde.

Altså, som sagt med fokus på fag- og kundskabsformidlingen.

Spørgsmålet var nu i tillæg: faget danner, men hvordan og med hvilken konsekvens?

3. Den faglige og fagdidaktiske angrebsvinkel

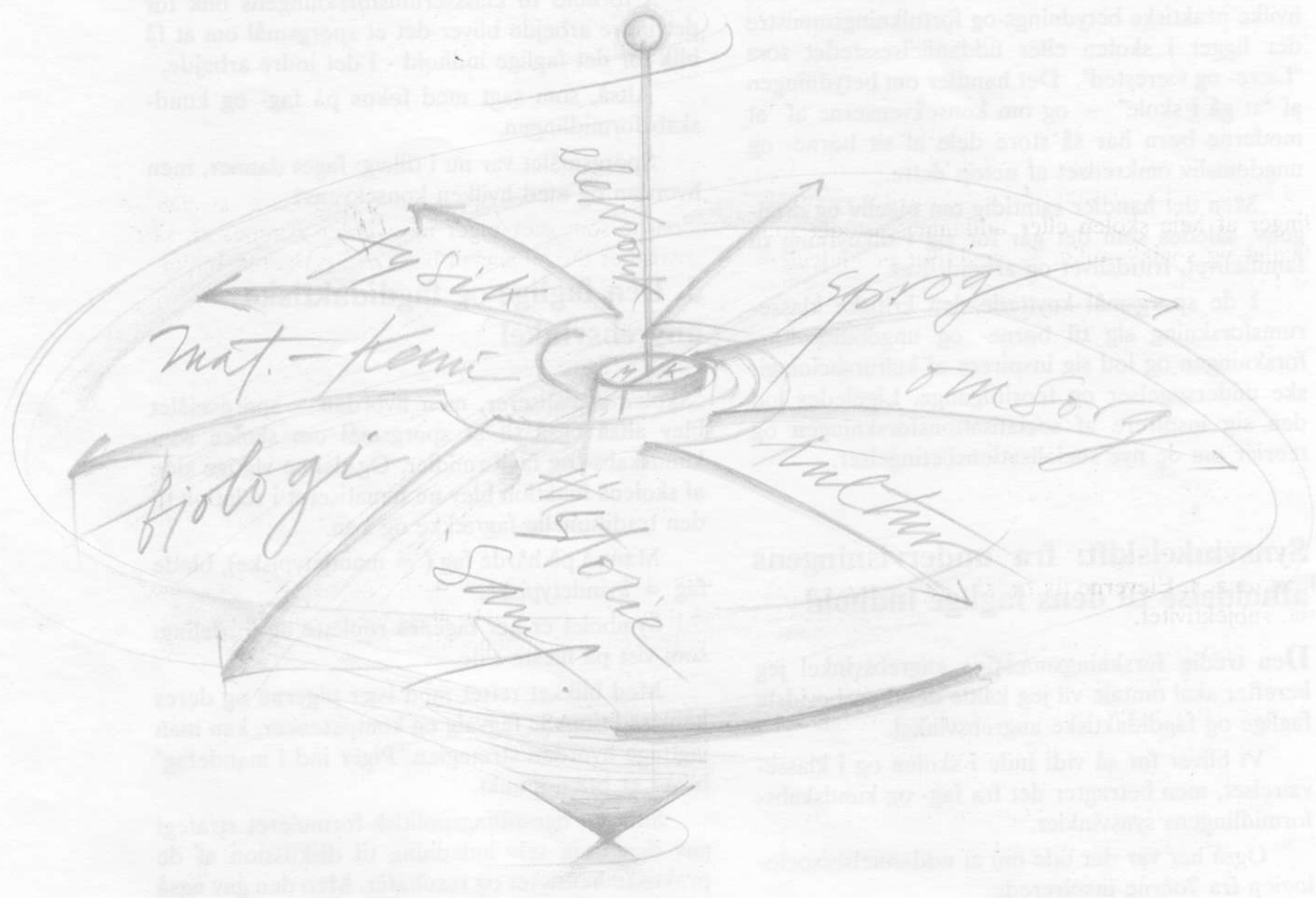
"Skolen socialiserer, men hvordan" - spørgsmålet blev altså også til et spørgsmål om skolen som kundskabs- og fagformidler. Og denne vigtige side af skolens funktion blev nu tematiseret i relation til den traditionelle fagrække og køn.

Man så på hårde fag (= mandetypiske), bløde fag = kvindetypiske.

Symbolet er her fagenes roulette og fordeling: som vist på næste side.

Med blikket rettet mod især pigerne og deres kønstraditionelle fagvalg og kompetencer, kan man iagttage hvordan strategien "Piger ind i mandefag" bliver et brændpunkt.

Som en ligestillingspolitisk formuleret strategi gav den i sig selv anledning til diskussion af de praktiske hensigter og resultater. Men den gav også anledning til, endnu engang, at overveje præmisserne og til at genoptage kritikken. Både af den kønsmæssige arbejdsdeling, af de kompensatoriske foranstaltninger og af den videnskabelige og skolefaglige opsplitning.

Der peges på behovet for påny at opbygge en tværfaglighed og en almen-didaktik - men ikke opbygget efter traditionelt kønsneutrale kategorier.

Tværtimod understreges behovet for en mere grundlæggende kønsbevidst udvikling af tværfaglighedens didaktik. Det skal gøres muligt at skue hen over de enkelte fag og tage del i en norm- og værdidebat, der ingenlunde er kønsneutral.

Perspektivet er ikke knyttet til de enkelte fags udviklinger. Langt snarere er det knyttet til udviklinger af hele skolen eller uddannelsesstedet som fagligt og socialt miljø. Perspektivet er endvidere at begge køn skal have muligheder for at udvikle livskompetencer og -færdigheder, der knytter sig til familieliv, arbejdsliv, det private som det offentlige.

4. Den kultursociologiske og livshistoriske angrebsvinkel

"Elev" fik som sagt efterhånden køn i klasserumsforskningen. Eleverne fik for så vidt også, teoretisk set, subjektivitet.

Senest fik de så "liv" i mere konkret historisk betydning. I uddannelses- og den pædagogiske forskning begynder man at inddrage de livshistoriske forudsætninger og omstændigheder for det at gå i skole og det at modtage uddannelse.

Hvor uddannelsessociologien potentielt havde blik for uddannelsessystem og systemets historie er der altså nu blik for livshistorier.

Hermed er der også blik for historisk bestemte former for generationstypiske erfaringer med skole og uddannelse.

Den 60-årige og den 20-åriges forskellige livssituation og erfaringer refererer ikke bare til forskellen mellem at være "ung" og "gammel". Det refererer også til en lang række historisk sociale forskelle på hvordan uddannelses-, arbejds-, og familielivet tog sig ud for henholdsvis de fædre og mødre generationer, og deres sønner og døtre.

Hvis vi erindrer os det uddannelsessociologiske "triste" billede, det hierarkiske system og ulighederne som især piger og kvinder rammes af, så genskabes disse i socialt bestemte varianter, indlejret i livshistorierne.

Men der bliver samtidig tale om at fremkalde andre sider af spørgsmålet om piger og kvinders egne måder at gebærde sig på i forhold til uddannelse og uddannelsessystem.

Når man ser på hvad kvinder selv ville og gjorde med livsomstændighederne kan uddannelseshistorien også genfortælles som et erobringstog.

Kvinderne erobrede, som de rene pionerer trin efter trin en plads i uddannelsesbilledet. Kvinder er pludselig ikke mere at betragte som de uddannelsesfremmede, men snarere som de rene uddannelsesnarkomaner.

Og de bruger uddannelse til mangt og meget, som social opstigning og første flugtvej fra familiale bindinger og som overgange til erhvervs- og arbejdsmarkedet.

Det er ikke nødvendigvis en solstrålehistorie, men det er dog et historisk træk, som i forskellige sociale variationer præger flere kvindegenerations forhold til det opnåelige.

Erobringstogtet er en saga blot, og måske sluttede det som potentielt overstået i 1980'erne.

Men i tilbageblikkets spidsformulering kan vi på sæt og vis godt svare kontant på det berømte spørgsmål om hvor Ibsens Nora gik hen, da hun gik ud: Hun gik på aftenskole !

Afrunding

Jeg har undervejs i artiklen peget på forskningsmæssige perspektiveringer ved at udbrede hver enkelt angrebsvinkel. Især har jeg peget på en bredere kultursociologisk angrebsvinkel som perspektivrig.

Men det er også vigtigt afslutningsvis at erindre sig, at de forskningsmæssige angrebsvinkler oprindeligt ville noget bestemt. De kan påny blive fastholdt herpå - før de perspektiveres.

Om klasserumsforskningen gælder at dens oprindelige hensigt, og vel også dens absolutte force som empirisk pædagogisk forskning, var studiet af det faktiske. Altså udforskning af den faktisk afholdte undervisning. Herigennem blev det pædagogiske handlerum udforsket og dernæst udfordret af pædagogiske forsøg og alternative pædagogiske strategier.

I forhold hertil kan klasserumsforskningens søgen efter det faktuelle fortsat siges at være påkræ-

vet. Også forsøgs- og udviklingsarbejder skal udforskes for sin faktiske praksis og praktiske resultater for at kunne afklare forandrings- og ligestillingsstrategiernes effekter for undervisning og læring.

I forhold til de uddannelsessociologiske kortlægninger på makro-niveauer af de faktiske fordelinger, må vi tilsvarende sige at sådanne empiriske undersøgelser afgjort stadigt er påkrævet. Selv de blotte ajourføringer af resultaterne og totalbillederne fra 70'erne vil være et nyttigt redskab. Dog er det der primært kræves en mere specifik viden om hvordan de uddannelsesmæssige tilbud og krav faktisk omsættes og forgrener sig i forhold til deltagerens livsløb og deres familie- og arbejdssituation. Her får mere præcis viden om de generationsmæssige forskydninger og de nye socialisationsbetingelser afgørende betydning for forståelse af uddannelsessituationen.

Vi ser behovet for disse typer af forskning på hele uddannelsesområdet. Men måske aktualiseres det tydeligst på voksenuddannelsesområdet.

Her kan vi aktuelt mærke behovet for en forskning, der ikke eksklusivt binder sig til en enkelt af de nævnte angrebsvinkler, men snarere binder sig samtidigt til dem alle.

Note:

- (1) Denne artikel er oprindelig holdt som oplæg på kongres afholdt af Nordisk Forening for Pædagogiske Forskere, Danmarks Lærerhøjskole marts 1991.
- Også i denne udgave af oplægget giver jeg primært et indtryk af hovedtendenser i forskningsfeltet gennem 70'erne og 80'erne, snarere end jeg giver den dokumentative gennemgang af periodens mange forskningsprojekter og konkrete resultater.
- Som konsekvens heraf giver jeg i litteraturlisten nedenfor derfor også blot henvisninger til relevante supplerende oversigter, enten over de empiriske forskningsresultater eller over de karakteristiske forskningsmæssige angrebsvinkler.

Litteraturhenvisninger:

- Borgnakke, Karen: Den dobbelte negation, i: Pædagogik med røde strømper, Danmarks Lærerhøjskole, 1987.
- Borgnakke, Karen og Chresten Kruchoy: Den pædagogiske feltforskning - kompliceret af den observerede virkelighed, i: Nordisk pedagogik nr. 4/ 1988.
- Borgnakke, Karen: Kvindepædagogik - alternativ pædagogik? i: Kvindepædagogik?, Arbejdsdirektoratet 1988.
- Borgnakke og Christiansen (red), Projektkatalog om forskning i pædagogik og køn, Forum for Kvindeforskning, Danmarks Lærerhøjskole 1990.
- Bovin , Birgitte : Voksenuddannelse - en undersøgelse af rekrutteringen til de amtskommunale enkeltfagskurser 1981-82, AKF 1984.
- Bovin, Birgitte: Hvad statistikken viser om nødvendigheden af en kvindepædagogik, in: Kvindepædagogik? Arbejdsdirektoratet 1988.
- FoFU: Voksenuddannelsesforskningens fremtid, FoFu 1988.
- Hilden, Adda og Anne-Mette Kruse (red): Pigernes skole, Klim 1989.
- Hjort, Katrin: Spejlbilleder af de voksnes køn, in : Skolen er køn, Ligestillingsrådet i Danmark 1990.
- Illeris, Knud og Birgitte Simonsen: De skæve køn 1 og 2, Unge pædagoger 1989.
- Imsen , Gunn : Maskuliniteten i Skolekulturen , i: Pige og dreng - på lige fod, Nordisk Ministerråd og Ligestillingsrådet i Danmark , 1988.
- Kruse, Anne-Mette : Kønsadskilt undervisning som kønsbevidst pædagogik, i : Skolen er køn, Ligestillingsrådet i Danmark 1990.
- Kønsroller og uddannelse , første redegørelse fra ministerielt udvalg vedr. kønsroller og uddannelse, 1978.
- Nielsen, Harriet Bjerrum og Monica Rudberg : Historien om jenter og gutter, Universitetsforlaget 1989.
- Nordisk pedagogik, Tema : Uddannelse og kvinders livsløb, nr. 1/1987.
- Nordisk pedagogik, Tema : Pædagogisk forskning i norden , nr. 1/1991.
- Nyt om uddannelsesforskning, Tema: Om uddannelsesforskning og brugergrupperes forskningsbehov -inden for voksenundervisning og folkeoplysning, Udvalget vedr. Uddannelsesforskning , Kbh 1984.
- Nørgaard, Ellen: Ligestilling, ligestilling og den såkaldte kvindeligheds nødvendighed, in : Ligestilling i skolen, Kroghs forlag 1989.
- Olesen, Henning Salling : Voksenundervisning - hverdagsliv og erfaring, Unge Pædagoger 1985.
- Piger i kvindefag, Rapport fra seminar om pædagogik og pigers valg af fag, Arbejdsdirektoratet 1988.
- Reisby, Kirsten: At være lige er ikke at være ens - om ligestilling og ligestilling i skolen, i : Ligestilling i skolen, Kroghs forlag 1989.
- Wernersson, Inga: En ligestillet skole for begge køn - set med svenske øjne. Refleksioner på baggrund af en forskningsoversigt, i : Skolen er køn, Ligestillingsrådet i Danmark 1990.
- Ålvik, Trond: Om undervisning og de mange synsvinkler hvorunder denne kan studeres , i : Om undervisning, Ålvik (red), Gyldendal 1980.